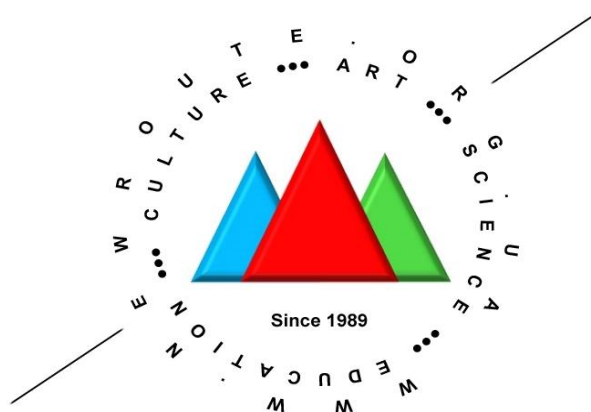

ISBN 978-617-7886-68-5
DOI: 10.61718/mon202501
Publisher ID: 7886

ГЛОБАЛЬНИЙ СВІТ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Колективна монографія

- Освіта, фізична культура, спорт, культура і мистецтво, дизайн, графіка •
- Релігієзнавство, історія, археологія, філософія, культурологія, журналістика, філологія, література • Економіка, політологія, психологія, соціологія, міжнародні відносини • Суспільні комунікації, соціальна робота, соціальне забезпечення, регіональні студії • Публічне управління, адміністрування, право, цивільна безпека, національна безпека, кібербезпека • Облік, оподаткування, фінанси, банківська та біржова діяльність, страхування • Менеджмент, маркетинг, підприємництво, торгівля • Промисловість, видавництво, поліграфія • Туризм, готельно-ресторанна справа, екологія, охорона здоров'я •

Харків • СГ НТМ «Новий курс» • 2025

УДК 001:1

Г52

Глобальний світ: виклики сьогодення: кол. моногр. – Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2025. – 189 с.

ISBN 978-617-7886-68-5

DOI: 10.61718/mon202501

www.newroute.org.ua

Рецензенти

Штулер Ірина Юрївна, доктор економічних наук, професор,
перший проректор ВНЗ «Національна академія управління»

Погоріла Світлана Григорівна, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри славістичної філології, педагогіки і методики викладання
Білоцерківського національного аграрного університету

Гетьман Ірина Анатоліївна, кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри комп'ютерних інформаційних технологій
Донбаської державної машинобудівної академії

Харченко Артем Вікторович, кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри мистецької освіти та гуманітарних дисциплін
Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського

Рекомендовано до друку вченою радою наукової установи
Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс»
(протокол № 1мн-2025 від 28.01.2025)

Видавець СГ НТМ «Новий курс» – діяльність у науковій, видавничій,
освітній, творчій, інформаційній сфері з 1989 року.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції:
ДК № 8013 від 22.11.2023. Зареєстровано у Global Register of Publishers.
Ідентифікатор видавця 7886. www.newroute.org.ua

Колективна монографія присвячена актуальним питанням розвитку сучасного суспільства. Досліджуються проблеми в таких сферах як: освіта, фізична культура, спорт, культура і мистецтво, дизайн, релігієзнавство, історія, філософія, культурологія, журналістика, філологія, богослов'я, економіка, політологія, психологія, соціологія, міжнародні відносини, суспільні комунікації, соціальна робота, соціальне забезпечення, оподаткування, фінанси, банківська справа, страхування, менеджмент, маркетинг, підприємництво, торгівля, біржова діяльність, легка промисловість, видавництво, поліграфія, готельно-ресторанна справа, екологія, туризм тощо. Монографія буде корисною науковцям, викладачам, здобувачам освіти, а також широкому колу осіб, які цікавляться питаннями розвитку сучасної науки та практики. Колективна монографія оприлюднюється за результатами проведення науково-практичної конференції «Трансформація світу: минуле, сьогодення, майбутнє», участь дистанційна, 25-27.01.2025, м. Харків, Україна. За результатами проведення конференції та оприлюднення рукописів автори отримують електронний сертифікат (30-90 годин – 1-3 ECTS credits). Сертифікати оприлюднюються за адресою www.newroute.org.ua (згідно Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800).

ISBN 978-617-7886-68-5

DOI: 10.61718/mon202501

www.newroute.org.ua

Опубліковано на основі ліцензії Creative Commons Attribution License.

© СГ НТМ «Новий курс», 2025

© Автори, 2025

Зміст

	Стор.
Передмова.	5
Розділ перший. Освіта, культура і мистецтво.	6
1.1. <i>Величко Ніна Петрівна, Романюк Олександр Никифорович</i> Індивідуальна робота з математики в школі.	6
1.2. <i>Проценко Андрій Анатолійович, Сопотницька Олена Валеріївна, Непша Олександр Вікторович, Суханова Ганна Петрівна, Проценко Ганна Олександрівна</i> Самостійна робота студентів як складова навчального процесу в закладах вищої освіти України.	10
1.3. <i>Білан Василь Вікторович, Громадський Ростислав Анатолійович, Ялоха Тетяна Олександрівна</i> Проектний менеджмент в практиці театральної справи.	14
Розділ другий. Філософія, культурологія, філологія, література, бібліотечна та архівна справа.	20
2.1. <i>Лись Дар'я Анатоліївна</i> Сучасне тіло людини як соціальна категорія: концепція «цифрового тіла» у віртуальній реальності.	20
2.2. <i>Кожем'яко Володимир Олександрович</i> Маркетингові стратегії у популяризації публічних бібліотек України: до питання історіографії та джерельної бази проблеми.	28
2.3. <i>Шевель Наталія Олександрівна, Шевель Тамара Олександрівна</i> Минуле і сучасне України в поезії Г. Чупринки та М. Вороного.	32
2.4. <i>Ткаченко Сніжана Вікторівна</i> Європейський досвід у формуванні культурної політики України в умовах євроінтеграційних викликів.	36
Розділ третій. Економіка, маркетинг та міжнародні відносини.	38
3.1. <i>Zinaida Zhyvko, Volodymyr Panchenko, Vasyl Myroniuk</i> Besonderheiten des internationalen marketings im betriebswirtschaftlichen system: methodik zur erforschung problematischer fragen.	38
3.2. <i>Кучин Сергій Павлович</i> Суспільно-економічна думка в Україні наприкінці XIX ст. (К. Гаттенбергера та Г. Цехановецький).	46
3.3. <i>Циватий Вячеслав Григорович</i> Кроскультуральність, інституціональні витоки та особливості формування моделі дипломатії Грецької Республіки: глобалізаційний і міжнародно-політичний аспекти.	51
3.4. <i>Дідковська Людмила Іванівна</i> Нормативно-правові засади раціонального використання та охорони водних ресурсів з урахуванням вимог ЄС.	65

УДК 348.14/22:15.05

Проценко Андрій Анатолійович

Кандидат педагогічних наук, доцент

ORCID: 0000-0002-9092-7015

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Сопотницька Олена Валеріївна

Кандидат педагогічних наук, доцент

ORCID: 0000-0003-2527-5097

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Непша Олександр Вікторович

ORCID: 0000-0003-3929-9946

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Суханова Ганна Петрівна

ORCID: 0000-0002-0913-8407

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Проценко Ганна Олександрівна

ORCID: 0009-0002-7489-6674

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

1.2. Самостійна робота студентів як складова навчального процесу в закладах вищої освіти України

У статті розглядається роль самостійної роботи студентів як важливого компонента навчального процесу у закладах вищої освіти України. Особливу увагу приділено аналізу педагогічних умов, які сприяють ефективній організації та реалізації самостійної роботи студентів. Окреслено сучасні виклики, що постають перед студентами та викладачами у контексті сучасної освітньої парадигми. Ключові слова: самостійна робота, здобувачі вищої освіти, викладач, навчально-методичне забезпечення.

Актуальність. Самостійна робота здобувачів вищої освіти є ключовим елементом сучасної вищої освіти, оскільки саме вона сприяє розвитку навичок самонавчання та інноваційного мислення, необхідних для успішної професійної діяльності. Самостійна робота здобувачів вищої освіти набуває все більшої ваги в сучасній вищій освіті. Її ключова роль полягає в тому, щоб підготувати фахівця, який здатний не лише отримувати знання, а й постійно їх оновлювати та застосовувати для розробки нових ідей та рішень.

Огляд джерел. Наукові дослідження В. К. Буряка, Б. Г. Єсіпової, А. М. Івасишина, В. В. Луценка, П. І. Підкасистого, Н. О. Шишкіної та інших охоплюють широкий спектр питань, пов'язаних із самостійною роботою студентів: від теоретичного обґрунтування її сутності до розробки практичних рекомендацій щодо організації та контролю.

У своїх дослідженнях С. Д. Ісаєва та ін. відзначають, що «базова самостійна робота студентів, як правило, спрямована на підготовку до занять та контрольних заходів. Вона включає в себе різноманітні види діяльності, такі як опрацювання навчального матеріалу, виконання домашніх завдань та підготовка до різних форм контролю [3, с. 387].

На думку професора О. Зеленської, «кожен студент має унікальні здібності та темпи навчання. Самостійна робота дозволяє кожному здобувачу вищої освіти рухатися в своєму власному темпі та розвиватися відповідно до своїх інтересів» [2, с. 178].

Л. Морозова у своїй роботі визначає самостійну роботу здобувачів вищої освіти як сплановану, організаційно і методично спрямовану пізнавальну діяльність, яка проводиться без посередньої участі викладача з метою отримання конкретного результату [4, с. 155].

В. О. Огнев'юк та ін. визначають самостійну роботу магістрантів як невід'ємну частину навчального процесу, яка сприяє розвитку критичного мислення, творчих здібностей та самостійності. Вона передбачає активну участь магістрантів у пізнавальній діяльності під загальним керівництвом викладача і готує їх до вирішення складних професійних завдань [5, с. 406].

Хоча проблема організації самостійної роботи студентів активно досліджується, на практиці ми все ще спостерігаємо значний потенціал для вдосконалення. Існуючі підходи, хоча й мають свої переваги, не завжди забезпечують бажаний рівень результативності. Тому виникає необхідність розробки нових стратегій, які

дозволять не лише усунути існуючі недоліки, але й створити більш ефективну систему організації самостійної роботи. Важливо підкреслити, що при розробці таких стратегій необхідно враховувати як теоретичні основи, так і практичний досвід, накопичений у цій галузі.

Мета – визначити роль та значення самостійної роботи здобувачів вищої освіти в організації навчального процесу в закладах вищої освіти України.

Основний матеріал висновки. Самостійна робота студентів, згідно з «Положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах», передбачає як індивідуальне опрацювання матеріалу поза аудиторією, так і активну участь у навчальному процесі під час занять. Форми самостійної роботи різноманітні: від виконання домашніх завдань до участі в групових проектах під керівництвом викладача [6].

Згідно із Законом України «Про вищу освіту» (стаття 43, розділ 7), самостійна робота студентів є невід’ємною складовою навчального процесу у закладах вищої освіти. Цей вид навчальної діяльності, закріплений на законодавчому рівні, передбачає активну участь студента в освітньому процесі поза межами аудиторних занять [1].

На нашу думку, самостійна робота студентів, поряд із заняттями в аудиторії, є важливою складовою навчального процесу і має велике значення для досягнення освітніх цілей. Її ефективне виконання вимагає ретельного планування та постійного контролю з боку викладача. Крім того, самостійну роботу необхідно включати до навчальних планів, що розробляються профільними кафедрами, навчальною частиною та методичними службами освітнього закладу.

Самостійна робота студентів спрямована не лише на засвоєння окремих навчальних дисциплін, але й на розвиток умінь працювати самостійно в різних сферах – навчальній, науковій та професійній. Вона допомагає формувати здатність брати на себе відповідальність, ефективно вирішувати проблеми, знаходити конструктивні підходи та шукати вихід із кризових ситуацій.

Відповідно до сучасної освітньої парадигми, незалежно від спеціалізації чи специфіки професійної діяльності, кожен молодий фахівець повинен мати ґрунтовні базові знання, володіти професійними вміннями та навичками, необхідними для роботи за обраним профілем, а також мати досвід творчої і дослідницької діяльності для вирішення нових завдань. Важливим є і наявність досвіду соціально-оцінної діяльності. Варто зазначити, що саме самостійна робота студентів є ключовим етапом у формуванні останніх двох компонентів освіти.

У закладах вищої освіти існує різноманіття форм індивідуальної самостійної роботи, таких як підготовка до лекцій, семінарів, лабораторних занять, заліків і іспитів, написання рефератів, виконання завдань, курсових робіт і проєктів, а на завершальному етапі – розробка дипломного проєкту. Водночас самостійна робота стає більш результативною, якщо виконується в парах або невеликих групах із трьох осіб. Такий формат сприяє підвищенню мотивації, активізує взаємну інтелектуальну діяльність, а також покращує ефективність навчального процесу завдяки взаємному контролю й обміну ідеями.

Самостійна робота студентів охоплює як відтворювальні, так і творчі процеси, що відбуваються під час навчальної діяльності. Залежно від характеру роботи виділяють три основні рівні самостійної діяльності студентів:

1. Репродуктивний (тренувальний) – на цьому рівні студенти виконують завдання за заданим зразком, наприклад, розв’язання типових задач, заповнення таблиць або створення схем. Основна мета такого виду роботи – закріплення набутих знань, формування базових умінь і навичок. Пізнавальна активність студентів проявляється у впізнаванні, осмисленні та запам’ятовуванні інформації.

2. Реконструктивний – передбачає перебудову готових рішень, розробку власних планів, тез або анотацій. Завдання на цьому рівні сприяють розвитку навичок аналізу й синтезу інформації. Наприклад, студенти можуть виконувати реферати, аналізуючи різні джерела й комбінуючи отримані знання.

3. Творчий (пошуковий) – орієнтований на аналіз складних проблемних ситуацій, отримання нової інформації та самостійний вибір методів і засобів вирішення завдань. Такі роботи передбачають навчально-дослідницьку діяльність і виконання більш складних завдань, таких як курсові та дипломні проєкти [5].

Виділяють наступні ознаки самостійної роботи здобувачів вищої освіти:

- наявність пізнавального або практичного завдання, проблемного питання, особливого часу на їх виконання;

- прояв розумового напруження для правильного та найкращого виконання тієї чи іншої дії;

- прояв свідомості, самостійності та активності студентів у процесі розв’язання поставлених завдань;

- здійснення керування та самоврядування самостійною, пізнавальною та практичною діяльністю студента.

Основні функції самостійної роботи студентів можна описати наступним чином:

1. Пізнавальна функція – забезпечує засвоєння студентом систематизованих знань з навчальних дисциплін, розвиває інтелектуальні здібності та сприяє розширенню світогляду.

2. Функція формування самодостатності – полягає у самостійному розвитку студентом необхідних умінь і навичок, а також у здатності їх оновлювати й творчо застосовувати в різних ситуаціях.

3. Прогностична функція – розвиває здатність студента передбачати можливі результати виконання завдань, оцінювати їхню доцільність та ефективність, а також прогнозувати власні дії.

4. Корируюча функція – спрямована на розвиток уміння вчасно аналізувати власну діяльність, виявляти недоліки та оперативно вносити необхідні зміни для досягнення кращого результату.

5. Виховна функція – сприяє формуванню самостійності як важливої риси характеру, що включає відповідальність, організованість і здатність до самоконтролю [5, с. 406].

Ці функції підкреслюють ключову роль самостійної роботи у професійному та особистісному розвитку студентів.

Самостійна робота студентів завершує завдання всіх інших видів навчального процесу і може здійснюватися на лекціях, семінарах, практикумах, лабораторних заняттях, консультаціях. У цьому випадку вона виступає як метод навчання.

Організація самостійної роботи студентів – складний і багатовимірний процес, який містить у собі формування мотивації, професійної позиції майбутнього фахівця, органічне включення самостійної роботи до процесу засвоєння змісту навчальних дисциплін, інтеграцію самостійної роботи студентів із досвідом використання сучасних педагогічних технологій і вибір форм контролю за результатами самостійної роботи.

Ефективність самостійної роботи студентів значною мірою визначається якістю її організації та систематичного контролю. Грамотно спланований процес дозволяє досягти максимальної результативності при мінімальних витратах часу, зусиль і ресурсів. Оптимальна організація включає чітке формулювання завдань, забезпечення необхідними матеріалами, визначення етапів виконання та регулярний зворотний зв'язок від викладача.

При цьому використовуються такі форми контролю:

- 1) попередній – визначає рівень знань студентів;
- 2) поточний – систематична перевірка індивідуальної підготовки до занять;
- 3) періодичний – підсумки навчання з усіх дисциплін одночасно;
- 4) підсумковий – іспит або залік.

Форми контролю залежать від конкретної дисципліни та навчального плану. Контроль може бути усним, письмовим, графічним, реферативним, програмованим або тестовим.

За своїм призначенням – коригувальні та констатувальні.

Особливим видом контролю є самоконтроль – усвідомлене управління студентом своєю пізнавально-практичною діяльністю.

Для організації та успішного функціонування самостійної роботи студентів необхідні:

- 1) комплексний підхід до організації самостійної роботи студентів за всіма формами аудиторної роботи;
- 2) поєднання всіх рівнів (типів) самостійної роботи студентів;
- 3) забезпечення контролю за якістю виконання самостійної роботи студентів;
- 4) форми контролю.

Для забезпечення ефективної організації самостійної роботи студентів кафедри розробляють такі основні елементи:

1. Завдання для самостійної роботи – чітко структуровані завдання, які спрямовані на закріплення знань і розвиток навичок.

2. Теми рефератів і доповідей – теми, що сприяють поглибленому вивченню конкретних аспектів дисципліни, формуючи аналітичне мислення студентів.

3. Інструкції та методичні вказівки – докладні рекомендації щодо виконання лабораторних робіт, тренувальних вправ, домашніх завдань, що допомагають студентам самостійно виконувати завдання.

4. Теми курсових і дипломних робіт – актуальні теми, які відповідають профілю навчання та дають змогу студентам розвивати навички науково-дослідної роботи.

5. Списки обов'язкової та додаткової літератури – добірки джерел, необхідних для самостійного опанування матеріалу та розширення знань.

6. Навчально-методичні матеріали – допоміжні ресурси, що містять рекомендації, алгоритми дій та приклади виконання завдань для самостійної роботи.

7. Навчально-методичні комплекси – інтегровані матеріали, які дозволяють студентам самостійно засвоювати навчальні дисципліни, забезпечуючи доступність знань.

Ці компоненти є невід’ємною частиною організації самостійної роботи, сприяючи формуванню у студентів навичок самостійного навчання та професійної діяльності.

У процесі організації самостійної роботи студентів важливо відходити від традиційних, консервативних підходів до проведення практичних і лабораторних занять. Натомість варто впроваджувати активні та розвивальні методики навчання, які сприяють розвитку критичного мислення, творчих здібностей і самостійності.

Активні методи навчання можуть включати:

Проектну діяльність – виконання студентами реальних або модельованих проєктів, що вимагають аналізу, пошуку інформації, прийняття рішень та співпраці.

Проблемне навчання – формулювання складних завдань і проблемних ситуацій, які студентам потрібно самостійно вирішувати, використовуючи набуті знання.

Методи кейс-стаді – розбір конкретних кейсів із професійної практики, що дозволяє застосовувати теоретичні знання до реальних ситуацій.

Дискусії та дебати – стимулюють студентів обґрунтовувати свої думки, аналізувати різні точки зору та активно залучатися до обговорень.

Рольові ігри – моделюють реальні професійні ситуації, що дозволяє студентам здобувати практичний досвід у безпечному навчальному середовищі.

Перехід до таких методик сприяє не лише більш ефективному засвоєнню матеріалу, а й формуванню у студентів навичок самостійного навчання, відповідальності та адаптації до реальних викликів професійної діяльності.

Ефективність самостійної роботи студентів залежить від чіткої постановки завдань, наявності алгоритму виконання, своєчасного зворотного зв'язку від викладача та чітких критеріїв оцінювання. Викладач відіграє ключову роль в організації самостійної роботи студентів. Він має забезпечити чітку постановку завдань, надати необхідні методичні рекомендації, організувати консультації та встановити критерії оцінювання. Мотивація студента до виконання самостійної роботи залежить від розуміння її мети, чіткої постановки завдань та забезпечення зворотного зв'язку. Контроль за виконанням самостійної роботи передбачає використання різних форм оцінювання, таких як практикуми, контрольні роботи, тести та семінари.

Готовність студентів до самостійної роботи має стати одним із головних критеріїв якості освітнього процесу: освіта не може вважатися успішною, якщо не створено умов для саморозвитку особистості, якщо той, хто навчається, не перетворився з об'єкта на суб'єкт педагогічного управління.

Організація самої роботи перебуває в прямій залежності від професіоналізму і підготовленості до неї самого викладача і бажання студента брати активну участь у навчальному процесі, а не бути пасивним об'єктом навчання.

Висновки. Ефективність навчання студентів та їхня подальша професійна успішність значною мірою залежать від якості організації їхньої самостійної роботи. Поняття «самостійна робота» має багатогранне тлумачення, проте всі підходи сходяться на тому, що вона є важливим інструментом розвитку особистості та професійних компетентностей. Самостійна робота студентів тісно пов'язана з іншими формами навчання і є невід’ємною частиною єдиного навчального процесу закладів вищої освіти. Викладач відіграє ключову роль в організації самостійної роботи студентів, створюючи умови для їхнього саморозвитку та надаючи необхідну методичну підтримку.

Джерела.

1. Закон України «Про освіту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 05.01.2024)
2. Зеленська О. П. Самостійна робота здобувачів вищої освіти як важлива складова організації навчального процесу у закладах вищої освіти. *Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»*. №13(18). 2022. С. 173-186.
3. Ісаєва С. Д., Соловей Н. В., Летуновська І. В. Самостійна робота студентів як запорука ефективної організації навчального процесу у вищих закладах освіти. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. № 28. 2023. С. 385-392.
4. Морозова Л. Організація самостійної роботи студентів у закладах вищої освіти України. *Український Педагогічний журнал*. 2024. №4. С. 152-162.
5. Освітologia: підготовка експертів у галузі освіти: навчально-методичний посібник / За ред. В. О. Огнев'юка. К.: ТОВ «Видавниче підприємство «Едельвейс», 2015. 464 с.
6. Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах. Освіта України. Нормативно-правові документи. К.: Міленіум, 2001. 472 с.